

UNDERSTANDING RESURRECTION

25 ADAR 5782 - SOUTH AFRICA

25 ADAR EDITION 5782 - SOUTH AFRICA

בס"ד.

ש"פ אחרי, מבה"ח אייר ה'תשמ"ז

UNDERSTANDING RESURRECTION

The Mishnah states:¹ “Every Jew has a share in the World to Come.” In this Mishnah, the term “World to Come” refers² to the “World of Resurrection.” This is indicated by the continuation of the Mishnah: “The following do not have a portion in the World to Come: He who says that ‘there is no indication in the Torah that the dead will be resurrected.’ ” The reason [why such an individual is denied a share in the World to

* This maamar, delivered by the Rebbe on Shabbos Parshas Acharei, 5746 [1986], was published to mark the conclusion of the eleven months during which the Rebbe recited Kaddish after the passing of his wife — the saintly Rebbitzin Chayah Mushka, of blessed memory — on 22 Shvat, 5788 [1988]. It was reprinted in Sefer HaMaamarim — Melukat, Vol. III, p. 33ff.

The above English version, footnotes included, is taken almost verbatim from *Anticipating the Redemption: Maamarim of the Lubavitcher Rebbe*, Rabbi Menachem M. Schneerson, Concerning the Era of Redemption, translated by R. Eliyahu Touger and R. Sholem Ber Wineberg (Sichos In English, N.Y., 1994), p. 15ff. The reader will note that this version intentionally reflects the distinctive flavor and style of presentation that characterizes all maamarim.

Parentheses () indicate parentheses in the original Hebrew text; square brackets [] indicate additions made by the translators; squiggle brackets {} indicate square brackets in the original Hebrew text.

1. Mishnah (Sanhedrin 10:1), customarily recited before beginning the study of Pirkei Avos.
2. Bartenura (and other commentaries) on Sanhedrin, loc. cit.; Midrash Shmuel, beginning of Pirkei Avos.

להבין ענין תחיית המתים

להבין ענין תחיית המתים, הנה איתא במשנה^(א) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, וידוע^(ב) דפירוש עולם הבא במשנה זו הוא עולם התחי', וכדמוכח מהמשך המשנה ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה, שהטעם על זה הוא כדאיתא בגמרא^(ג) הוא

יצא לאור בקונטרס כ"א טבת – תשמ"ט, "לקראת יום ה' פ' שמוות, כ"א טבת, יום סיום אמירת קדיש אהרי הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע .. כ' טבת תשמ"ט.

(א) סנהדרין ר"פ חלק .

(ב) רע"ב (ועוד) לסנהדרין שם. מדרש שמואל על מס' אבות בתחלתו.

(ג) סנהדרין שם ז, א

Come] is, as the Gemara explains:³ “He denied the Resurrection of the Dead, therefore he will not have a share in this Resurrection — measure for measure.” Thus, [it is with regard to Resurrection of the Dead] that it is said: “Every Jew has a share in the World to Come.”

Gan Eden, [the Garden of Eden, the spiritual realm of the souls,] {is at times also referred to as the World to Come.⁴ Although Gan Eden exists now as well,⁵ [it is given this name which implies a future event] because it is attained by man after his labor in this world⁶}. As the verse states,⁷ “Who may ascend the mountain of G-d?... He who has clean hands and a pure heart.”

This verse indicates that there many requirements for attaining the state of Gan Eden.⁸ With regard to the Era of Resurrection (the principal appellation of the World to Come), by contrast, it is stated that “Every Jew has a share in the World to Come⁹.”

This requires explanation. The revelations that will characterize the Era of Resurrection far surpass those of Gan Eden. This is evident from the fact that Gan Eden exists now as well, while the revelations of the Era of Resurrection will not be manifest until that time. Moreover, the revelation

3. Sanhedrin 90a.

4. Rambam, Mishneh Torah, Hilchos Teshuvah 8:8. Even according to the resolution in Chassidus (see Likkutei Torah, Parshas Tzav, p. 16c, et al.) that the World to Come (generally) refers to the Era of Resurrection, at times Gan Eden is also called the World to Come, as mentioned in the maamar, and annotated in footnote 11 below.

5. Accordingly, we can explain our Sages’ rhetorical question, “Are there then three worlds?” (Sanhedrin 90b). Although it would seem that there are indeed three worlds: our world, Gan Eden and the Era of Resurrection (see Sefer HaIkkarim, ch. 30 and conclusion of ch. 31, quoted in Or HaTorah, Parshas Shelach, p. 543), since Gan Eden exists now as well, it may be considered as part of our world.

6. Rambam, loc. cit

7. Tehillim 24:3-4

8. This applies to even the lower level of Gan Eden, as stated in the discourse Ki Yishalcha which is cited in the note that follows. See also the series of maamarim 5672 [entitled BeShaah SheHikdimu], Vol. II, beginning of ch. 379 (foot of p. 779).

9. Ki Yishalcha 5679 (Sefer HaMaamarim 5679, foot of p. 351ff.) and Ki Yishalcha 5700 (Sefer HaMaamarim 5700, foot of p. 44ff.).

כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים כו' מדה כנגד מדה. וזהו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דבגן עדן [של-פעמים נקרא ג"כ בשם עולם הבא^ד], אף שישנו גם עכשיו^ה, לפי שבא לאדם לאחרי עבודתו בעולם הזה^ו] כתיב^ז מי יעלה בהר הוי' גו' נקי כפים ובר לבב גו', שישנם כמה תנאים בכדי לזכות לג"ע^ח, משא"כ בנו-גע לעולם התחי' (שבו הוא עיקר התואר עולם הבא) אמרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.^ט

וצריך להבין, הרי ידוע שהגילוי שיהי' בעולם התחי' הוא נעלה הרבה יותר מהגילוי דג"ע, וכמובן גם מזה שהג"ע ישנו גם עכשיו משא"כ הגי-לוי דעולם התחי' יהי' רק לע"ל, ויתירה מזו שהגילוי דעולם התחי' יהי' (גם) לאחרי ימות המשיח, שמזה מובן שהגילוי שיהי' אז הוא למעלה גם מהגילוי שיהי' בימות המשיח [דזהו מה שאומרים^י] אין ערוך לך כו' בעולם הזה ואין זולתך כו' לחיי העולם הבא אפס בלתך כו' לימות המ-שיח ואין דומה כו' לתחיית המתים, שד' ענינים אלו הם בסדר דמלמטה

ד) רמב"ם שבעה ערה 6. וגם להכרעה בתורת החסידות (ראה לקו"ת צו טו, ג. ועוד). ד"עולם הבא" (בכלל) הוא עולם התחי' – לפע

מים, גם ג"ע נק' בשם "עולם הבא", כדלקמן בפנים, ובהנסמן שם בהערה 11.

ה) ועפ"ז יש לבאר מה שאמרו "וכי שלשה עולמות יש" (סנהדרין ז, סע"ב) – אף שלכאורה יש ג' עולמות, עולם הזה ג"ע ועולם התחי' (כמו שהקשה בספר העיקרים פ"ל וספלא, הובא באוה"ת שלח ע' תקמג) – כי כיון שג"ע ישנו גם עכשיו, יש לומר שהוא נכלל ב"עולם הזה".

ו) רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ח.

ז) תהלים כד, ג-ד.

ח) גם לג"ע התחתון – כ"מ בד"ה כי ישאלך שבעה ערה הבאה. ולהעיר מהמשך תער"ב ח"ב ר"פ). שעט (ס"ע תשעט

ט) ד"ה כי ישאלך עטר"ת (סה"מ עטר"ת ס"ע שנא ואילך), ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 44). ואילך

י) בנוסח תפלת שחרית דשבת. וראה בארוכה ד"ה אין ערוך תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' ו ואילך).

of the Era of Resurrection will follow (even) the Era of Mashiach.

{This is also indicated by the expression:¹⁰ “There is none comparable to You... in this world; and none apart from You... in the life of the World to Come; there is nothing aside from You... in the Era of Mashiach; and there is none like You... in the Era of Resurrection of the Dead.” These four epochs are arranged in ascending order. The revelation of the World to Come (in this context, Gan Eden¹¹) is loftier than the revelation that can exist in this world. Higher still, is the revelation in the Era of Mashiach. And on an even higher plane is the revelation of the Resurrection of the Dead — superior even to the revelation in the Era of Mashiach.}

[This requires explanation.] Many conditions must be met to merit the revelation of Gan Eden, while the revelation of the Resurrection of the Dead, which is vastly superior to that of Gan Eden, will be granted to all Jews.

10. The Shabbos liturgy. See the detailed explanation of this concept in the discourse entitled Ein Aroch Lecha 5652 (Sefer HaMaamarim 5652, p. 6ff.).

11. Sefer HaMaamarim 5652, loc. cit.; the series of maamarim 5672 [entitled BeShaah SheHikdimu], Vol. I, ch. 279 (p. 565); II, ch. 380 (p. 781); III, p. 1387.

למעלה, שהגילוי דעולם הבא (שהכוונה בעזה"ב כאן היא לג"ע"י) הוא למעלה יותר מהגילוי שיכול להיות בעולם הזה, ולמעלה יותר הוא הגי- לוי דימות המשיח, ולאח"ז הוא הגילוי דתחיית המתים שהוא למעלה יותר גם מהגילוי דימות המשיח], ואעפ"כ בכדי לזכות להגילוי דג"ע צריך כמה תנאים, והגילוי דתחיית המתים שהוא למעלה יותר מהגילוי דג"ע יהי' לכל ישראל.

II.

The core of one of the explanations offered with regard to this matter is as follows: As stated in many discourses¹², Gan Eden is granted as a reward for Torah study, while the Resurrection of the Dead comes as a reward for the observance of mitzvos. This explains why Gan Eden is a world of (incorporate) souls, while in the Era of Resurrection, the souls will be en clothed in bodies. For Torah study relates primarily to the soul, while the observance of mitzvos relates primarily to the body¹³.

All Jews observe mitzvos; indeed, “Even the sinners of Israel are as full of mitzvos as a pomegranate [is full of] seeds.”¹⁴Therefore “Every Jew has a share in the World to Come.”

It is possible to explain that this is also the intent of the Mishnah’s citation of the proof text,¹⁵ “And your people are all righteous; they shall inherit the land forever...” By quoting this verse, the Mishnah not only testifies that all Jews have a share in the World to Come, but also explains why this is so.

A person who observes mitzvos is referred to as “righteous”, a tzaddik. {Since all the mitzvos are referred to as tzedakah¹⁶ — “righteousness”, those who perform mitzvos are termed tzaddikim — “righteous individuals”}¹⁷.

12. Torah Or, Parshas Yisro, p. 73b. See also Sefer HaMitzvos of the Tzemach Tzedek, p. 15b; the discourses entitled Ki Yishalcha 5679, beginning of ch. 2 (Sefer HaMaamarim, loc. cit., end of p. 353ff.), and 5700, ch. 4 (Sefer HaMaamarim, loc. cit., p. 48).

13. See Tanya, ch. 35 (foot of p. 44a ff.); *ibid.*, ch. 37 (p. 49a-b), et al.

14. Eruvin 19a; Chagigah 27a.

15. Yeshayahu 60:21.

16. See Tanya, ch. 37 (p. 48b). See also citations in Sefer HaMaamarim — Melukat, Vol. I, p. 308, footnote 33.

17. Likkutei Torah, Shir HaShirim, p. 16c; the first discourse entitled Kol Yisrael Yesh LaHem Cheilek LaOlam HaBa 5626 (Sefer HaMaamarim 5626, p. 192), et al.

ב.

ונקודת אחד הביאורים בזה הוא, כמבואר בכמה דרושים³², שהשכר דג"ע הוא על עסק התורה, והשכר דתחיית המתים הוא על קיום המצוות. וזהו שג"ע הוא עולם הנשמות (נשמות בלא גופים) ובעולם התחייה היו נשמות בגופים, כי עסק התורה שייך בעיקר להנשמה וקיום המצוות ונת להגוף³³. וכיון שקיום המצוות הוא בכל ישראל, דאפילו פושעי ישראלי מלאים מצוות כרמוז³⁴, לכן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ויש לומר, דזהו גם מה שממשיך במשנה שנאמר³⁵ ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ כו', דיש לומר, שכוונת המשנה בשנאמר כו' היא לא רק להביא ראיה על זה שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אלא גם לבאר הטעם על זה. דמי שמקיים מצוות נק' בשם צדיק [דכל המצוות נק' בשם צדקה³⁶], ומקיימי המצוות נק' בשם צדיקים³⁷], וכיון שזועמד

יב) תו"א יתרו עג, ב. וראה גם סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ד"ה כי ישאלך עטר"ת רפ"ב (סה"מ שם ס"ע שנג

ואילך), ה"ש"ת פ"ד סה"מ שם ע' 48

יג) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך), ושם פל"ז (מט, א-ב). ובכ"מ.

יד) עירובין יט, א. חגיגה כז, א.

טו) ישע"י ס, כא.

טז) ראה תניא פל"ז (מח, ב). וראה בהנסמך לעיל ח"א ע' רנח הערה 33.

יז) לקו"ת שה"ש טז, ג. ד"ה כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב (הא') תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' קצב). ועוד.

Since “your people are all righteous,” all Jews (even the sinners among them) observe mitzvos. Moreover, they are “filled with mitzvos”; i.e., the mitzvos they observe fill their entire existence and being. Therefore “they shall inherit the land forever” — the “Land of Life,”¹⁸ which refers to life in the World to Come.

The above explanation, however, does not account for the Mishnah’s mention of the conclusion of the verse, “they are the branch of My planting, the work of My hands, in which I take pride.” [This phrase highlights] the essential virtue possessed by [all] Jews, that they are “the branch of My planting, the work of My hands” — (possessing this virtue independent of their observance of mitzvos).

[By quoting this phrase as part of the prooftext for the concept,] “Every Jew has a share in the World to Come,” the Mishnah indicates that the share all Jews possess in the World to Come is (also) a result of their inherent virtue.

19. Or HaTorah — Nach, on this verse in Yeshayahu, ch. 3 (p. 288).

כולם צדיקים, שכל ישראל (אפילו הפושעים שבהם) מקיימים מצוות, ויתירה מזו שהם מלאים מצוות, דהמצוות שמקיימים ממלאים את כל מציאותם, לכן לעולם יירשו ארץ, ארץ החיים^{יה}) שקאי על חיי עולם הבא. אמנם, עפ"ז צריך להבין מה שמביא במשנה גם המשך הכתוב נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, והרי זה שישראל הם נצר מטעי ומעשה ידיו של הקב"ה הוא מצד עצם מציאותם (עוד לפני שמקיימים מצוות), ובהמשנה דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא מביא גם סיום הכתוב נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, דמזה משמע, דזה שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא הוא (גם) מצד המעלה שבהם מצד עצמם.

(יה) אוה"ת נ"ך עה"פ ישע"י שם ס"ג (ע' רפח).

III.

[This leads to the conclusion] that there are two aspects to the revelation that will characterize the Era of Resurrection of the Dead:

(a) The reward for the observance of mitzvos (“your people are all righteous”) — at that time, the Divine energy that is drawn down through the observance of the mitzvos in the present era will be revealed.

(b) (Afterwards,¹⁹) they will ascend to a higher level, the revelation of the inherent virtue in [every] Jew: [every Jew] is “the branch of My planting, the work of My hands, in which I take pride.” This is an even higher level than [the revelation of] the Divine energy drawn down through the observance of mitzvos.

[This second aspect] represents the primary new dimension of the Resurrection of the Dead. For the revelation of the Divine energy drawn down through the observance of mitzvos will also exist during the Era of Mashiach (which will precede the Resurrection).

As explained in Tanya,²⁰ through our [positive] actions and Divine service at present, we draw the Or Ein Sof (G-d’s infinite light) into our

19. After the revelation of the Divine energy the Jews draw down through the observance of mitzvos — see footnote 49 below — [they will merit the revelation of their essential virtue].

On this basis, we can explain the order of the verse: “Your people are all righteous” refers to the virtues achieved by the Jews through their divine service. As a result, “they shall inherit the land forever.” Next comes the higher quality, “the branch of My planting...” It is possible to explain that after the Jews “inherit the land” and the Divine energy they drew down through their observance of the mitzvos (“Your people are all righteous”) is revealed, their essential virtue as “the branch of My planting...” can then be expressed.

20. Tanya, ch. 37 (at the beginning and onp. 48a).

ג.

ויש לומר, שבהגילוי שיהי' בתחיית המתים שני ענינים. השכר על העי' בודה דקיום המצוות (ועמך כולם צדיקים), שהמשכנות שהמשיכו יש-ראל ע"י המצוות שקיימו עכשיו תהי' אז בגילוי, ועי"ז יתעלו (אח"כ^ט) למדרגה נעלית יותר, שתתגלה מעלתן של ישראל מצד עצמם, שהם נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, שהוא למעלה יותר גם מהמשכה שני-משכת ע"י קיום המצוות. ויש להוסיף, שעיקר החידוש והעילוי דתחיית המתים הוא שאז תתגלה מעלת ישראל עצמם. דגילוי ההמשכה שנמ-שכת ע"י המצוות, יהי' גם בימות המשיח (קודם זמן התחי'), וכמבואר בתניא^כ שע"י מעשינו ועבודתנו עכשיו מומשיכים אוא"ס למטה והגי-לוי דהמשכה זו יהי' בימות המשיח ובתחיית המתים (אלא שבתחיית המתים, גם הגילוי דהמשכה זו יהי' באופן נעלה יותר^{כא}), ועיקר החידוש והעילוי דתחיית המתים הוא שאז יתגלה השורש דישאל כמו שהם

יט) לאחרי שתתגלה להם ההמשכה שהמשיכו ע"י קיום המצוות – ראה לקמן הערה 46. ועפ"ז יש לבאר הסדר שבכתוב: "ועמך כולם צדיקים", המעלה דישאל; לאח"ז – "לעולם יירשו ארץ"; ולאח"ז עוד מעלה "נצר מטעי גוי" – די"ל הביאור בזה, שלאחרי ש"יירשו" ארץ ותתגלה להם ההמשכה שהמשיכו ע"י קיום המצוות ("ועמך כולם צדיקים") – אז דוקא יוכל להיות הגילוי ד"נצר מטעי" גו'.

כ) פל"ז (בתחלתו. וראה גם שם מח, א).

כא) ראה שם פל"ו "שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים".

world. The revelation of this Divine energy will take place in the Era of Mashiach and in the Era of Resurrection. ([More particularly,] in the Era of Resurrection, this revelation will be on a higher plane.²¹) Thus the primary new dimension and the true ascent of the Era of Resurrection will be the revelation of the source of the Jewishpeople, the dimension which is rooted in G-d's very Essence.²²

We may say that the explanation found in many discourses (and mentioned above) — that the Divine energy that is drawn down through the observance of mitzvos will be revealed in the Era of Resurrection — [focuses on only one aspect of the Era of Resurrection]. [These discourses] speak of the reward that Jews will receive in the World to Come as a result of their Divine service in the observance of the Torah and its mitzvos in the present age.²³ The most complete form of reward [for this observance] is [the Torah and mitzvos themselves, i.e.,] — the Divine energy that the Jews draw forth through the observance of mitzvos will be revealed to them. [And this will be manifest in the Era of Resurrection.]

These discourses, therefore, [contrast this reward with] the reward received by the souls in Gan Eden, which is the comprehension of the G-dliness enclothed in the Torah that they studied in this world. The Torah is G-d's wisdom, the Divine illumination of memale [kol almin, G-d's immanent light, the G-dliness that enclothes itself in all the worlds, and relates to every particular level of existence].

In the Era of Resurrection, [we will receive a more sublime] reward. Our

21. See *ibid.*, ch. 36, which mentions “the Era of Mashiach and in particular, when the dead will be resurrected.”

22. See the series of discourses entitled *Yom Tov Shel Rosh HaShanah 5666*, p. 507, which states, “The ultimate ascent to be attained in the Future Era is that [the Jews] will reach their true root and source; there is nothing higher than this... [This relates to the expression] ‘and there is none like You, our Deliverer in the Era of Resurrection of the Dead.’ At that time, the true root and source of souls in the essential Truth of G-d's essence will be revealed.”

23. See *Ki Yishalcha 5700* (*Sefer HaMaamarim 5700*, p. 45): “The similarity between them (Gan Eden and the Era of Resurrection) is ... they are a reward and bestowal of goodness [for one's actions in this world].”

מושרשים בהעצמות^{כב}

ויש לומר, דמו"ש בכמה דרושים (הובא לעיל) שבתחיית המתים יהי גילוי ההמשכה שנמשכת ע"י קיום המצוות, הוא, כי שם מדובר בה-שכר לישראל שיהי' בעולם הבא עבור עבודתם בתומו"צ בעולם הזה^{כג}, ושלמות השכר הוא שיאיר להם בגילוי ההמשכה שהמשיכו ע"י קיום המצוות. ולכן מבואר בדרושים אלו ששכר הנשמות בג"ע הוא שמושי-גים האלקות דהתורה שלמדו בעוה"ז, דתורה היא חכמתו של הקב"ה, אור הממלא, והשכר דתחיית המתים הוא שאז יראו עינינו גילוי אלקותו הבלתי בע"ג^{כד} שנמשך ע"י קיום המצוות, רצונו ית' (שלמעלה מח-כמתו), אור הסובב. אמנם, כל זה הוא השכר לישראל עבור עבודתם בתומו"צ^{כה} ועיקר החידוש והעילוי שיהי' בעולם הבא הוא הגילוי דמע-לת ישראל עצמם, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

(כב) ראה המשך תרס"ו ע' תקו "דתכלית העלי' דלעתיד הוא שיגיעו לשרשן ומקורן האמיתי כי אין למעלה מזה .. אין דומה לך מושיענו לתחיית המתים, שתתגלה שורש ומקור האמיתי של הנשמות כמו באמיתת העצמות".

(כג) ראה ד"ה כי ישאלך ה'ש"ת (סה"מ שם ע' 45) "הצד השוה שבהם (בג"ע ובעולם התחי') הוא .. שהם תשלום שכר וגמול טוב".

(כד) לשון הצ"צ בסהמ"צ שבהערה 12.

(כה) ולהעיר, שהגילוי דאוא"ס שהמשיכו ישראל ע"י קיום המצוות, יהי' גם בעולם [אלא שבישראל יהי' הגי לוי ביותר – ראה תניא ספ"ו. פל"ז (מו, סע"ב ואילך)]. וגם מזה מוכח לכאורה שלא זהו עיקר הענין דעוה"ב.

eyes will behold the infinite Divine light²⁴ that is drawn down through the observance of the mitzvos, [the level of] Divine will (that transcends Divine wisdom). This refers to the light of sovev [kol almin, G-d's encompassing light which transcends the entire framework of limited existence].

This reflects, however, only the reward received by the Jewish people for their divine service of observing the Torah and its mitzvos.²⁵ The primary new dimension of the World to Come, however, is [a more elevated quality,] the revelation of the innate virtue of the Jewish people themselves — as “the branch of My planting, the work of My hands, in which I take pride.”

24. The wording of the Tzemach Tzedek in the passage from Sefer HaMitzvos cited in footnote 12.

25. The revelation of the Or Ein Sof drawn down by the Jewish people through their observance of the mitzvos, will be manifest within the world at large as well. [Nevertheless, the Jewish people will be privileged to a greater dimension of this revelation. See Tanya, conclusion of ch. 36 and ch. 37 (end of p. 47b ff.).] [The fact that this revelation relates to the world at large] also indicates that this will not be the primary aspect of the World to Come.

IV.

Let us explain (the three levels, Gan Eden and the two levels that will be revealed in the Era of Resurrection) mentioned above. Our Sages teach:²⁶

The prophets all prophesied about the Era of Mashiach alone, but with regard to the World to Come, it is said, “No²⁷ eye has glimpsed it, but You alone.”

Our Sages continue:

What is [referred to by the verse]: ‘No eye has glimpsed it’? This is Eden, upon which the eye of no created being has gazed. Should you ask: “Was not Adam, the first man, in Gan Eden, the Garden of Eden?”... [It can be explained that] the Garden is one entity [and there Adam was situated,] but Eden is yet another.”

[This passage indicates that in] the World to Come, (the Resurrection of the Dead,) there will be a new dimension that surpasses [the revelation of] the Era of Mashiach. This will be the revelation of Eden, [a level so elevated, that until this revelation] “No eye has glimpsed it.”

Although the World to Come will also include the revelation that is elicited through the observance of the mitzvot, this is not the fundamental aspect of the World to Come. For this revelation will (in a general sense) also be appreciated in the Era of Mashiach. The fundamental element of the World to Come is the revelation of Eden — G-d’s essential delight in the Jewish people, a delight that is even greater than the pleasure He derives

26. Berachos 34b

27. Yeshayahu 64:3.

ד.

וביאור הענין (דג' מדריגות אלו, ג"ע וב' הדרגות בתחיית המתים), דאיתא בגמרא^{כז} כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין^{כח} לא ראתה אלקים זולתך. ובהמשך הענין שם מאי עין לא ראתה כו' זה עדין שלא שלטה בו עין כל ברי', שמא תאמר אדה"ר היכן הי' בגן כו', גן לחוד ועדין לחוד. והיינו שהחידוש והעילוי דעולם הבא (תחיית המתים) לגבי ימות המשיח הוא שאז יהי' הגילוי דבחינת עדין, עין לא ראתה. ומזה מובן, דזה שבעולם הבא יהי' גילוי ההמשכה שנמשכה ע"י קיום המצוות, מכיון שגילוי זה יהי' (בכללות) גם בימות המשיח, אין זה אמיתית הענין דעוה"ב. ועיקר הענין דעוה"ב הוא הגי' לוי דבחינת עדין, והוא התענוג העצמי שמתענג ב' ישראל, שלמעלה גם מהתענוג שמתענג בתומ"צ^{כח}. ולהעיר, שבכ"מ^{כט} מבואר החילוק בין תורה למצוות, דבתורה שהיא חכמתו ית' מלובש הארת התענוג ובמציאות שהם רצונו ית' מלובש עצמות התענוג (בחינת עדין). וזהו שבג"ע

(כו) ברכות לד, ב.

(כז) ישעי' סד, ג.

(כח) ראה המשך תרס"ו ע' קה. ושם (ע' קו) שבכדי להגיע לבחי' תענוג העצמי כמו שהוא בעצמותו א"א ע"י תומ"צ אלא ע"י התשובה – והרי ענין התשובה הוא העילוי דנשמות שלמעלה מתומ"צ.

(כט) סהמ"צ שבהערה 12.

from [their observance of] the Torah and its mitzvos.²⁸

In many sources,²⁹ the difference between the Torah and its mitzvos is explained [as follows]. Within the Torah, which is G-d's Wisdom, is vested a radiation of G-d's delight. Within its mitzvos, which are G-d's will, is vested the essence of delight (which is called 'Eden').

Thus with regard to Gan Eden, it is written,³⁰ "And a river went forth from Eden to irrigate the garden." This means that the delight that radiates to the souls in Gan Eden (as expressed in the comprehension of the Torah) is an effusion of Eden, [G-d's essential delight,] that has been severely contracted. [To speak in figurative terms,] it is drawn down through the river that separates the Garden from Eden.

The World to Come, however, in which the reward for the observance of the mitzvos is revealed, will include the revelation of Eden itself. [I.e., this passage appears to imply that the essential delight of Eden is the degree of delight attained through the observance of the mitzvos, and not the essential delight that G-d takes in the Jewishpeople per se, as explained above.]

It is possible to offer [the following resolution]: In a general sense, [we can classify Eden as the essential delight in the mitzvos]. More specifically, however, the level of Eden that will be manifest in the World to Come is the revelation of G-d's essential delight in the Jewishpeople, a delight that surpasses His essential delight in the mitzvos.

This is evident from the fact that in the Era of Mashiach, there will also be the revelation of [His delight in] the mitzvos (in a general sense), and nevertheless [a distinction is made between the Era of Mashiach and the

28. See the series of discourses entitled Yom Tov Shel Rosh HaShanah 5666, p. 105. (P. 106) of that source states that it is possible to reach G-d's essential delight through teshuvah (repentance), but not through the observance of the Torah and its mitzvos. Teshuvah reveals the distinctive quality present within all Jewish souls, which is loftier than the Torah and its mitzvos.

29. Sefer HaMitzvos, cited in footnote 12.

30. Bereishis 2:10.

כתיב^ל) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, שהתענוג שנמשך לנשמות בג"ע (בהשגת התורה) הוא רק המשכה מצומצמת מבחינת עדן שנמי- שכת ע"י הנהר שמפסיק בין עדן לגן, משא"כ בעוה"ב שהוא מתן שכרן של מצוות הוא הגילוי דבחינת עדן עצמו. ויש לומר, שזהו בכללות. אבל בפרטיות, כיון שהגילוי דהמצוות יהי' (בכללות) גם בימות המי- שיח ואעפ"כ אמרו שבימות המשיח לא יהי' גילוי דבחינת עין לא ראתה (בחינת עדן), וגילוי בחינה זו יהי' רק בעולם הבא, מוכח מזה, שעיקר בחינת עדן שיהי' בעולם הבא הוא שאז יתגלה התענוג העצמי שמתענג בישראל, שלמעלה גם מהתענוג העצמי שבמצוות.

World to Come]. And it is emphasized that the revelation which “No eye has glimpsed,” (the level of Eden,) will not be manifest in the Era of Mashiach. [Thus the fundamental aspect of Eden must be something other than His delight in mitzvos, and is defined as His essential delight in the Jewishpeople.]

V.

To clarify the superiority of the Era of Resurrection over the Era of Mashiach (and [in a more particular sense,] the difference between the two levels within the Era of Resurrection), it is necessary as a preface to explain the superiority of the Era of Mashiach over Gan Eden.³¹

The revelation of Gan Eden is granted to souls without bodies, while the revelation of the Era of Mashiach will be in our material world (as evidenced by the saying,³² “The very land of Israel will produce wafers”).

The reason for this difference is that within Gan Eden the Divine light which is revealed, the light of memale [kol almin], is limited in nature. Hence, its revelation does not extend to the material plane. In the Era of Mashiach, by contrast, the infinite dimension of the Or Ein Sof will be revealed. Therefore, this revelation will encompass the material plane as well.

There is yet another difference [between the revelation of Gan Eden and the revelation of the Era of Mashiach. Gan Eden is characterized by a continual process of achievement, while the Era of Mashiach is characterized by rest.]

[To explain:]In general, Gan Eden is conceived of as being divided into two levels, the lower Gan Eden and the higher Gan Eden. Each one of these levels subdivides into an infinite number of strata.³³ As our Sages

31. With regard to the concepts which follow, see the series of maamarim 5672 [entitled BeShaah SheHikdimu], Vol. II, chs. 379-380 (p. 779ff.).

32. Shabbos 30b, and sources cited there.

33. Iggeres HaKodesh, Epistle 17.

ה.

וביאור העילוי דתחיית המתים לגבי ימות המשיח (ועד"ז החילוק שבין ב' הדרגות שבתחיית המתים גופא), יובן בהקדים ביאור המעלה די- מות המשיח לגבי ג"ע. שהגילוי דג"ע^(א) הוא דוקא לנשמות בלא גופים, והגילוי דימות המשיח יהי' גם למטה בעוה"ז הגשמי (וכמו עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות^(ב)). והטעם לזה הוא, כי בג"ע הוא הגילוי דאור הממלא, אור מוגבל, ולכן אינו נמשך למטה, משא"כ בימות המ- שיח יהי' גילוי אוא"ס הבלתי מוגבל, ולכן יהי' הגילוי גם למטה. ועוד חילוק, דבג"ע יש בכללות שתי בחינות, ג"ע התחתון וג"ע העליון, ובכל א' מהם יש ריבוי מדריגות עד אין קץ^(ג), כמרז"ל^(ד) ת"ח אין להם מנוחה כו' ילכו מחיל אל חיל^(ה), שעולים תמיד ממדריגה למדריגה. ופירוש אין להם מנוחה הוא שעלייתם ממדריגה למדריגה היא ע"י עבודה. דבעלי' צ"ל מקודם טבילה בנהר דינור לשכוח ההשגה והתענוג דמדריגה הת- חתונה^(ו), וגם העלי' עצמה היא דרך העמוד^(ז) שבין מדריגה למדריגה,

(א) בהבא לקמן ראה המשך תער"ב ח"ב פ' שעט-שפ (ע' תשעט ואילך).

(ב) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

(ג) אגה"ק סי"ז.

(ד) סוף מסכת ברכות. וש"נ.

(ה) תהלים פד, ה.

(ו) זהר ח"א רא, א. ח"ב ריא, ב. רמז, א. תקו"ז בהקדמה (ד, א). וראה תו"א מקץ לא, ב. לב, ד.

(ז) מג"א צו, א. ד"ה כי ישאלך עטר"ת פ"א (סה"מ שם ע' שנב), ה"ש"ת פ"א (סה"מ שם ע' 45). וראה מאמרי

אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תתכא-ב. וש"נ.

(ח) ראה זהר ח"א ריט, א. ח"ב ריא, א. וראה מאמרי אדה"ז פרישיות התורה ח"ב ע' תשעג, ובהג-

סמן במראי מקומות לשם (ע' תתקפד).

say,³⁴ “Torah scholars have no rest... ‘they proceed from strength to strength,’ ”³⁵ [i.e.,] they constantly advance from level to level.

The phrase “they have no rest” implies that their elevation from level to level is attained through [effort and] spiritual service [as opposed to a state of “rest”].

To advance [to a higher rung in Gan Eden], the souls must first immerse in the River Dinur.³⁶ This immersion causes them to forget the comprehension [of G-dliness] and the [resulting] delight [which they experienced] on the lower level³⁷ [of Gan Eden and thus opens up their sensitivity to the higher level].

The actual advance [to the higher level] comes through the medium of the “pillar”³⁸ that exists between each level and the one above it. The pillar also nullifies the soul’s previous degree of comprehension. The difference [between immersion in the River Dinur and elevation through the pillar] is, that the immersion in the River Dinur centers on the nullification of [the comprehension experienced on] the lower level. The nullification achieved through the pillar, by contrast, comes as a result of the revelation of the light that shines down from the higher level.³⁹

This is the intent of the statement that the elevation from level to level [in Gan Eden] comes about through spiritual service (“they have no rest”):

34. Conclusion of Tractate Berachos, and see additional sources cited there.

35. Tehillim 84:8.

36. [An Aramaic term meaning “river of fire.” By immersing itself in this river, the soul burns away all vestiges of material consciousness.]

37. Zohar I, 201a; II, 211b, 247a; Introduction to Tikkunei Zohar (p. 17a). See also Torah Or, Parshas Mikeitz, p. 31b, 32d, Megillas Esther, p. 96a; Ki Yishalcha 5679, ch. 1 (Sefer HaMaamarim, op. cit., p. 352); Ki Yishalcha 5700, ch. 1 (Sefer HaMaamarim, op. cit., p. 45). See also Maamarei Admur HaEmtzai, Vayikra II, pp. 821-822, and additional sources cited there.

38. See Zohar I, 219a; II, 211a. See also Maamarei Admur HaZakein, Parshiyos HaTorah II, p. 773, and additional sources cited in the section of references (p. 984).

39. See at length in the series of discourses entitled Yom Tov Shel Rosh HaShanah 5666, p. 15.

שגם עי"ז הוא מתבטל מהשגתו הקודמת, אלא שהביטול שע"י הט- בילה בנהר דינור הוא הביטול שמצד התחתון והביטול שע"י העמוד הוא שמתבטל מצד גילוי אור של מדריגה העליונה שמאיר עליו^{לח}). וזהו שהעלי" ממדריגה למדריגה היא ע"י עבודה (אין להם מנוחה), עבודת הביטול, בדוגמת העבודה למטה בעוה"ז, שכללותה היא לצרף את הבי- ריות^{לט}, זיכוך וביטול, עבודה מלשון עיבוד עורות^מ. ויש להוסיף, דכמו שהעבודה למטה היא בשני קוין, סור מרע ועשה טוב, עד"ז הוא גם בה- ביטול שבהעליות דג"ע, שהוא בשני קוין אלו. הביטול שע"י נהר די- נור – דוגמת העבודה דסור מרע כביכול, והביטול שע"י העמוד, שמצד גילוי אור העליון – דוגמת העבודה דועשה טוב. דכל זה הוא בגן עדן. משא"כ בהגילוי שיהי' בימות המשיח, הגם שגם אז יהיו כו"כ עליות, העליות שיהיו אז לא יהיו באופן דילכו מחיל אל חיל, שבכדי להגיע למ- דריגה נעלית יותר צריך ללכת (לצאת ולהתבטל) ממדריגה הקודמת, אלא (שגם בהיותו במדריגתו הקודמת יכול להתעלות למדריגה העליונה עצ"ע).

לח) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' טו.

לט) ב"ר רפמ"ד. וש"נ.

מ) תו"א משפטים עו, א. וראה גם לקו"ת ויקרא ב, ד. ובכ"מ.

i.e., the service of nullification. Thus it resembles our divine service — avodah — in this world.

The term avodah (עבודה) is related to the expression ibud oros (עיבוד עורות) — “refining leather.”⁴⁰ For our avodah is intended for the purpose of “refining created beings”⁴¹ and bringing about self-nullification.

Our divine service on the earthly plane involves two thrusts: “refraining from evil” and “doing good.”⁴² Similarly, parallels can be seen with regard to the nullification involved in ascending to a higher rung within Gan Eden: The nullification of the River Dinur resembles, as it were, refraining from evil, and the nullification that results from the pillar, which, as explained above, comes as a result of [the appreciation of] a higher light, resembles our endeavors to do good.

This entire mode [of nullification and ascent] is relevant to Gan Eden, but not to the revelations that will characterize the Era of Mashiach. Although in that era there will also be continuous ascents, they will not involve going “from strength to strength”; i.e., there will be no need for a process of nullification and surging upward to ascend from a lower level to a higher level. Rather, the elevation to the higher level [will not require the nullification of the previous level. Instead,] as one exists on one’s previous level, one will be able to comprehend a higher rung. (Additional explanation [of this concept] is, nevertheless, still required.)

40. Torah Or, Parshas Mishpatim, p. 76a. See Likkutei Torah, Parshas Vayikra, p. 2d, et al.

41. Bereishis Rabbah, beginning of ch. 44, and additional sources cited there.

42. [Cf. Tehillim 34:15.]

VI.

To elaborate on this theme: [As mentioned above, the revelations of Gan Eden derive from the light of memale kol almin, G-d's immanent light, which enclothes itself within the various created beings.] The light of memale is drawn down to animate and bring into existence created beings through the pattern of hishtalshelus; [different levels of existence, one less refined than the other which are, like a chain, connected one to the other as] they extend downward.

First [this light is] vested in refined spiritual beings. Afterwards, it becomes vested in lower created beings, which [are inferior to the spiritual creations to the extent that their existence] can be described as an analogy to the higher form of existence. [I.e., just as an analogy uses an utterly different matter to illustrate the analogue, and yet the same pattern can be seen in both of them, so, too, the lower mode of existence is an entirely different form, but reflects the pattern of the higher mode.]

[This downward progression continues,] with the light being vested in even lower levels.⁴³ Thus the verse⁴⁴, “He offered three thousand parables” [is interpreted to refer to three thousand levels of descent, i.e., from the highest realm in the world of Beriah to our material world⁴⁵, each level appearing as a parable and an analogy to the level above it].

On this basis, it is possible to explain why the ascents within Gan Eden (which reflects the light of memale kol almin as mentioned above)

43. See at length in Sefer HaMaamarim 5679, p. 315ff., et al.

44. Melachim I 5:12. See also Torah Or, Megillas Esther 98b, et al.

45. [Each of the three worlds — Beriah, Yetzirah and Asiyah — can be described as having 1000 levels. For 1000 is ten cubed, a number resulting from the interrelation of the Ten Sefiros.]

ויש לומר הביאור בזה, שההמשכה דאור הממלא להחיות ולהוות את הנבראים היא באופן דהשתלשלות מלמעלה למטה. שבתחילה הוא מתלבש בנבראים הרוחניים, ואח"כ הוא מתלבש בנבראים שלמטה מהם, שהם רק כמו משל לנבראים העליונים, ואח"כ מתלבש למטה יותר^{מא}, וכמו שידוע בענין וידבר שלשת אלפים משל^{מב}. ויש לומר, דזהו הטעם שהעלי' בג"ע (שבג"ע הוא הגילוי דאור הממלא, כנ"ל) ממדריגה למדריגה היא ע"י שמתבטל ממדריגה התחתונה, כי כמו שההמשכה מלמעלה למטה היא ע"י שמתלבש בעוד לבוש ובעוד לבוש, עד"ז הוא בהעלי' מלמטה למעלה, שהעלי' היא ע"י הפשטת הלבוש, ביטול מדריגה הקודמת^{מג}. [ויש לומר, דזהו ג"כ מה שמובא בכמה דרושי-סמ"ד^מ שגם האבות ומשה רבינו שיושבין בג"ע העליון יותר מג' אלפים שנה יבואו להתלבש בגופים, כי הגילוי שיהי' בתחיית המתים הוא נעלה הרבה יותר מהגילוי שמאיר בג"ע, אפילו בג"ע העליון. דזה שמדייקים "שיושבין בג"ע העליון יותר מג' אלפים שנה", יש לומר, דג' אלפים שנה הם דוגמת שלשת אלפים משל, שהם כנגד ג' עולמות בי"ע, דבכל עולם יש אלף מדריגות. וזהו שמדייקים "שיושבין בג"ע העליון יותר מג'

מא) ראה בארוכה סה"מ עטר"ת ע' שטו ואילך. ובכ"מ.

מב) מלכים-א ה, יב. וראה תו"א מג"א צה, ב. ובכ"מ.

מג) ראה המשך תרס"ו שם.

מד) סה"מ תרנ"ד ע' רכ. המשך תער"ב שם (ריש ע' תשפ). סה"מ קונטרסים ח"ב תיב, א. ועוד.

from level to level require the nullification of the previous level [of consciousness]. [This represents the direct opposite of] the process of drawing down [the light of memale kol almin. For that process involves] enclothing the light in a series of garments, one less refined than the next. The process of ascent, by contrast, involves divesting these garments and nullifying the previous level⁴⁶.

{On this basis, it is also possible to explain the statement mentioned in many discourses,⁴⁷ that even the souls of the Patriarchs and Moshe Rabbeinu, who have dwelled in the upper level of Gan Eden for more than three thousand years, will descend and again be enclothed in bodies [in the Era of Resurrection]. Since the revelation of the Era of Resurrection is vastly superior to the revelation of Gan Eden — even of [the most sublime levels] of the higher level of Gan Eden — [these souls will eagerly descend to receive this revelation].

The mention of “three thousand years” in the above expression parallels the “three thousand parables” mentioned previously and corresponds to the three worlds of Beriah, Yetzirah and Asiyah, for each world contains one thousand levels.

The statement “who have dwelled in the higher level of Gan Eden for more than three thousand years” implies that during this period of time, these souls have divested themselves of all the garments (parables) of the three worlds of Beriah, Yetzirah and Asiyah. Thus, dwelling in Gan Eden for more than three thousand years means that [they have transcended these levels] and have even attained the state of Atzilus. Nevertheless, they too will descend into our material world and be clothed in bodies [at the time of the Resurrection]. For the revelation of the Resurrection will surpass that of Gan Eden, even the [higher] revelations of Gan Eden that come after [the light has been] divested of all its garments.}

46. See the series of discourses entitled Yom Tov Shel Rosh HaShanah 5666, loc. cit.

47. Sefer HaMaamarim 5654, p. 220; the series of maamarim 5672 [entitled BeShaah SheHikdimu], loc. cit. (beginning of p. 780); Sefer HaMaamarim — Kuntreisim, Vol. II, p. 412a, et al.

אלפים שנה", דבמשך ג' אלפים שנה מפשיטים כל הלבושים (המש-
לים) דג' עולמות בי"ע, וכשיושבים בג"ע יותר מוג' אלפים שנה מתעלים
גם באצילות וכו', ואעפ"כ יבואו להתלבש בגופים, כי הגילוי דתחיית
המתים הוא למעלה יותר מהגילוי דג"ע, גם כשהגילוי דג"ע הוא לאחרי
שמפשיטים כל הלבושים]. משא"כ העליות שיהיו בימות המשיח יהיו
באופן שלא יצטרך לצאת ממצבו ומדריגתו, מכיון שאז יהי' הגילוי
דאוא"ס הבל"ג, והגילוי יהי' גם למטה.

[To summarize: an ascent to a higher level in Gan Eden requires that one first depart from his present spiritual station.] The ascent to a higher level [of consciousness] that will take place during the Era of Mashiach, by contrast, will not necessitate a departure from one's present level. [This will be possible, because at that time,] the Or Ein Sof which has no limits will be revealed. As such, the revelation will be manifest on the material plane as well.

VII.

Even the revelation of the Era of Mashiach will reflect [only] the light of sovev kol almin. Therefore, even in this era, there will be varying levels of revelation (as explained above). The revelation of the Resurrection, however, will (as a whole) be the same for all Jews.⁴⁸ For in the Era of Resurrection the essence of the Or Ein Sof that transcends [all possibilities of] division will be revealed.

There will be two aspects to this revelation:

(a) The revelation of the essence of the Or Ein Sof that [the Jewishpeople] will have drawn down through their observance of the mitzvos. This will raise the Jewishpeople themselves to a higher level.⁴⁹

(b) The revelation of the innate [G-dliness] of the Jewishpeople, who are “the branch of My planting, the work of My hands, in which I take pride.”

This quality of the Jewishpeople is even loftier than the revelation of G-dliness that they draw down through their study of the Torah and their observance of the mitzvos. For the source of Jewish souls is G-d's essence (higher than the source of the Torah and its mitzvos), and similarly, the Jewish body was chosen by G-d's essence.⁵⁰

48. Likkutei Torah, Parshas Shelach, p. 46d; the series of maamarim 5672 [entitled BeShaah SheHikdimu], Vol. II, p. 1, 112; see there.

49. To explain by referring to a similar concept. It is well known that [a soul] cannot attain the revelation of the Resurrection of the Dead without first receiving the revelation of Gan Eden. (See at length in the discourse entitled HaYosheves BaGanim 5713, ch. 8, in Sefer HaMaamarim — Melukat, Vol. II, p. 235). So, too, with regard to the revelation of the Resurrection of the Dead itself: First, there must be the revelation associated with the observance of the mitzvos. Afterwards, it is possible for the source of Jewish souls, inasmuch as they are rooted in G-d's essence, to be revealed.

50. Tanya, ch. 49 (end of p. 69a ff.). See also Toras Shalom, p. 120.

אמנם, גם הגילוי דימות המשיח הוא רק גילוי הסובב, ולכן יהיו בו חילוי-קי מדריגות (כנ"ל), משא"כ הגילוי דתחיית המתים יהי' (בכללותו) לכל ישראל בשוה^מ, לפי שבתחיית המתים יהי' גילוי עצמות אוא"ס של-מעלה מהתחלקות. ובזה גופא יהיו שני ענינים. הגילוי דעצמות אוא"ס שהמשיכו ע"י קיום המצוות, ועי"ז יתעלו ישראל למדריגה עליונה יותר^מ, שתתגלה מעלת ישראל עצמם, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, שמעלה זו שבישראל היא נעלית יותר מזה שממשיכים גילוי אלקות ע"י לימוד התורה וקיום המצוות. דשרש הנשמות הוא בעצמותו ית' (למעלה משורש התומ"צ), וגם בהגוף דישראל הוא בחירת העצמות.^מ

(מה) לקו"ת שלח מו, ד. המשך תער"ב ח"ב ע' א' קיב. עיי"ש.

(מו) וע"ד הידוע שבכדי להגיע להגילוי דתחיית המתים צ"ל תחלה הגילוי דג"ע (ראה בארוכה ד"ה היושבת בגנים תשי"ג ס"ח (לעיל ח"ב ס"ע רלה)) – עד"ז הוא גם בהגילוי דתחיית המתים גופא, שבתחלה צ"ל הגילוי דהמצוות, ועי"ז אפשר להיות הגילוי דשורש נש"י כמו שמושרשים בהעצמות.
(מז) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך). ספר השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך.

With grateful thanks to Sichos in English and Vaad Hanochos
BLahak for their guidance and kind permission to print.

chabad house
Driven by Miracle Drive